TRANSLATING N. N. NOSOV INTO ROMANIAN

Sanda Misirianţu, Assist. Prof., PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: In one of his seminal works Roger T. Bell states that translators should draw up journals reflecting their translation experiences. Bell also suggests that professional translators consult these journals for practical purposes and use them for instructing and training translators [Bell, R. T., Teoria şi practica traducerii, traducere de Cătălina Gazi, Iaşi, Editura Polirom, 2000, p. 57]. The author of the present paper takes into account Bell's thoughts and intends to point out some specific aspects connected with the translator's work. Some of the author's translation experiences generated by the translation into Romanian of Dunno on the Moon, the third volume of Nosov's trilogy (Translation from Russian by Sanda Misirianţu. Ilustration by Silvia Olteanu. Bucharest: Humanitas Publishing House, 2013, 432 pages), have been selected and described in the paper.

Keywords: N.N. Nosov, „Habarnam pe Lună", translation from Russian into Romanian, literature for children, translating practice, translating decisions.

Nu există traducere perfectă, putem totdeauna retraduce... (Ricœur 2005: 132)

0. N. N. Nosov tradus în limba română. Scriitor de literatură pentru copii, Nikolai Nikolaevici Nosov este cunoscut cititorilor din România datorită traducerii *trilogiei „Habarnam"*, sintagma evidenţiată făcând referire la volumele: (1) *Aventurile lui Habarnam şi ale prietenilor săi*, traducere din limba rusă de Nina Gafiţa, ilustraţii de A. Laptev. Bucureşti, Ed. Ion Creangă, 1985, 176 p. (ediţia a II-a: Bucureşti, Humanitas, 2003, 2010, 173 p.); (2) *Habarnam în Oraşul Soarelui*, ilustrată de acelaşi A. Laptev, volum ce beneficiază de două traduceri independente în limba română: traducerea lui Tia Mureş (Bucureşti, Ed. Tineretului, 1962, 256 p.), respectiv Gabriela Russo (Bucureşti, Humanitas, 2011, 239 p.); (3) *Habarnam pe Lună*, traducere din limba rusă de Sanda Misirianţu, ilustraţii de Silvia Olteanu (Bucureşti, Humanitas, 2013, 432 p.). În afară de cărţile acestei trilogii, trebuie menţionate şi volumele: *Nuvele şi schiţe*, Bucureşti, Ed. Tineretului, 1954, 422 p. şi *Vitea Maleev la şcoală şi acasă şi alte povestiri*, Bucureşti, Ed. Ion Creangă, 1975, 256 p[1].

1. „Experienţe de traducere". Într-o lucrare a sa de referinţă, Roger T. Bell vorbeşte despre necesitatea alcătuirii de către traducători a unor *jurnale ale experienţelor de traducere*, sugerând utilitatea practică a consultării acestora de către traducătorii profesionişti şi posibilitatea întrebuinţării lor în cadrul programelor de instruire şi perfecţionare a traducătorilor[2]. Pornind de la această idee şi împrumutând termenul, ne propunem să evidenţiem în lucrarea noastră câteva aspecte concrete ce ţin de munca traducătorului, selectând câteva dintre *experienţele de traducere* prilejuite de traducerea în limba română a celui de-al treilea volum al trilogiei semnate de N. N. Nosov. Mai exact, vom supune atenţiei traducerea în limba română a onomasticii volumului, făcând referire la numele unor personaje, la toponime (denumirile oraşelor) şi la urbanonime (denumirile străzilor din aceste oraşe).

[1] Aspecte legate de traducerea în limba română a volumelor trilogiei lui N. N. Nosov se regăsesc şi în alte două studii ale noastre: 1) *N.N. Nosov in three translations into Romanian* (înaintat spre publicare în volumul conferinţei internaţionale *Vocational and adult education* (Ungaria, Szeged, 17-19 octombrie 2013); 2. *Cum îi cheamă pe prietenii lui Habarnam*, în „Dialogul slaviştilor la începutul secolului al XXI-lea", Anul III, nr. 1/2014, editori Katalin Balázs, Ioan Herbil, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2014, p. 401-407.

[2] Bell, Roger T., *Teoria şi practica traducerii*, traducere de Cătălina Gazi, Iaşi, Editura Polirom, 2000, p. 57.

BDD-V115 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.224.30.118 (2024-04-25 07:19:00 UTC)

2. „Habarnam pe Lună”. În cea de-a treia carte a trilogiei, prichindeii din Oraşul Florilor ajung pe Lună, într-o lume cu totul altfel. Mai întâi Habarnam (personaj central al volumelor, aşa cum o arată şi toate cele trei titluri în care este menţionat) şi Gogoaşă, apoi şi ceilalţi prichindei (cunoscuţi cititorilor din primul volum), în frunte cu Ştietot, prichindelul datorită căruia se construiesc cele două rachete. Dacă numele prichindeilor *pământeni* sunt cunoscute din primul volum[3], nu la fel stau lucrurile în cazul prichindeilor *lunari*. Printre aceştia, vom întâlni câteva categorii distincte: prichindei de afaceri (foarte bogaţi şi care deţin controlul asupra a tot şi a toate) şi, la antipod, prichindei sărmani care abia reuşesc să-şi ducă zilele; poliţişti (numeroşi şi fără de care nu se poate concepe existenţa în societatea de pe Lună) şi, în consecinţă, prichindei arestaţi (numeroşi şi ei, cu toate că unele fapte pentru care se află în arest sunt de-a dreptul derizorii – de exemplu, *mirositul unui covrig*). În cele de mai jos vom încerca să explicăm opţiunile de traducere a numelor aşa-numiţilor prichindei afacerişti, prezentând resorturile care le-au facilitat apariţia.

2.1. Prichindeii afacerişti. Carte politizată, scrisă în perioada „războiului rece” dintre U.R.S.S. şi America, *Habarnam pe Lună* se constituie într-o veritabilă propagandă anticapitalistă. Privind lucrurile din această perspectivă, se va putea constata că numele personajelor din *Habarnam pe Lună* nu sunt câtuşi de puţin neutre.

La fel ca oricare altă secvenţă (unitate) de traducere, numele trebuie supuse demersului hermeneutic: întâi de toate, semnificaţia lor va fi descifrată în textul-sursă, sarcina dintâi a traducătorului fiind aceea de a decodifica, de a stabili codul semiotic în care acestea se înscriu. Odată identificată, semnificaţia va trebui recuperată şi în cazul numelui propus în traducere, în limba-ţintă: prichindeii lunari sunt avari, puşi pe căpătuială, hrăpăreţi etc., numele acestora fiind puternic individualizate: *Caracatiţă*, *Crab*, *Capsec*, *Obtuz*, *Zgârcitus*, *Avarus*, *Calicus*, *Mârşăvilă*, *Murdărescu*, *Haţ*.

2.1.1. În unele dintre situaţii, caracterul univoc al cuvântului rusesc a permis echivalări semantice uşor de realizat, printr-o traducere mecanică (implicit – necreativă şi lipsită de complicaţii): **Спрутс** (< спрут – caracatiţă[4]) – **Caracatiţă**; **Крабс** (< краб – crab) – **Crab**. Este adevărat, cele două nume din rusă îl adaugă pe **-c** (s) substantivelor comune pe care le au în componenţă. Autorul procedează la fel şi în cazul altor nume (vezi *infra*), trimiţând, referenţial, la un alt tip de societate, străină adică, astfel de nume putând fi recunoscute ca aparţinând respectivei societăţi, diferită de cea căreia îi aparţine Habarnam.

2.1.2. Spre deosebire de numele de mai sus, în alte situaţii, în spiritul textului-sursă, a fost necesar să căutăm pentru traducerea în română echivalente care să conoteze prostia, îngustimea minţii, dar şi avariţia, zgârcenia. Contextualizăm analiza, prezentând fragmentele de text relevante.

2.1.2.1. Capsec era „celebru pentru capul său care atârna greu ca un butuc de stejar şi era ţeapăn, neputându-se apleca prea mult când trebuia să se uite în jos. Prichindeii cu capete asemănătoare erau numiţi de ceilalţi lunatici «grei-de-cap»” (p. 200); în rusă, personajul se numeşte **Дубс** (< дуб – stejar); adjectivul **дубовый**, din aceeaşi familie de cuvinte a substantivului **дуб**, intră în componenţa frazeologismului **дубовая голова** (textual - *cap de stejar*) al cărui echivalent românesc este **cap sec**, **cap pătrat**, **cap de lemn**; ulterior efectuării traducerii, considerăm că un nume precum *Cap-Pătrat* (ortografiat, de exemplu, astfel) ar fi fost nu doar mai pe înţelesul micilor cititori, ci chiar mai hazos, însă această funcţie nefiind prezentă în textul original, am preferat un nume corelat cu funcţia de

[3] Trebuie spus că, din perspectiva traducerii, volumele trilogiei se condiţionează între ele în ceea ce priveşte (cel puţin) numele personajelor: onomastica impusă în primul volum va fi cea care se va păstra în următoarele, indiferent de preferinţele pe care le-ar fi putut avea traducătorii celui de-al doilea sau al treilea volum (în raport cu prima, respectiv prima şi a doua traducere).

[4] Utilizăm *Dicţionar rus-romîn*, vol. I-II. Redactori principali: Gheorghe Bolocan, Tatiana Nicolescu. Sub conducerea redacţională a acad. Emil Petrovici, Academia R.P.R., Bucureşti, E S P L A, 1959.

BDD-V115 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.224.30.118 (2024-04-25 07:19:00 UTC)

prognozare[5] urmărită de autor, fără a-l „înzestra” însă cu nimic în plus; un nume precum *Cap de Lemn* ar fi fost şi el potrivit, dacă ne gândim că din componenţa acestuia se decupează un element (*lemn*) cu semantism apropiat de cel din original (*stejar*), cu toate că un astfel de transfer particularizant (dinspre un câmp restrâns – *stejar* – înspre unul mai general – *lemn*) nu este o condiţie esenţialmente necesară, *Capsec* fiind, de asemenea, actualizator de sens.

2.1.2.2. La traducerea prin **Obtuz** a lui **Тупс** (< тупой – obtuz, care pricepe anevoie, mărginit, stupid) s-a ajuns pornindu-se de la semnificaţia cuvântului din care se poate decupa secvenţa **туп** (prezentă în numele personajului), indiferent dacă avem în vedere adjectivul (ca mai sus) sau verbul (*тупеть*) ori adverbul (*тупо*) din aceeaşi familie lexicală. Iată şi descrierea personajului: „Capitalistul Obtuz nu putea fi nicidecum încadrat în categoria prichindeilor numiţi grei-de-cap, întrucât capul său arăta plăcut şi se rotea cu uşurinţă în orice parte, însă, după cum se vede, el era la fel de încuiat precum domnul Capsec.” (p. 200).

2.1.2.3. Zgârcitus este în rusă **Скрягинс** (< скряга – om zgîrcit, avar, cărpănos, zgîrie-brînză): „Acest Zgârcitus era un prichindel gălbejit şi foarte slab, care semăna cu un peşte uscat. Ochii lui erau la fel de tulburi şi de stinşi ca ai unui peşte adormit şi se înviorau numai când venea vorba despre bani.” (p. 201).

2.1.2.4. Avarus este în textul original **Жадинг** (< жадина – 1. om lacom, nesăţios, hrăpăreţ. 2. zgîrcit, zgîrie-brînză), iar **Calicus** – **Скуперфилъд** (< скупой – zgîrcit, calic, avar): „Trebuie spus că Avarius şi Calicfild îşi câştigaseră mare faimă printre locuitorii din Palavrenville. Ca să fim corecţi, trebuie totuşi să spunem că ei au devenit celebri nu datorită unor fapte bune, ci numai din cauza zgârceniei lor.” (p. 202). După cum se poate observa, numele ruseşti au, în textul original, sufixe diferite (de origine străină, trimiţând în mod evident la un alt spaţiu), dificultatea la traducere constând în a opta pentru modul de redare a acestora în română. În cele din urmă, optându-se pentru uniformizare, personajele au devenit *Avar**us**, Calic**us**, Zgârcit**us*** (vezi *supra*, unde în rusă era sufixat în alt mod: Скряг**инс** vs. Жад**инг**).

2.1.2.5. Mârşăvilă – în rusă **Дрянинг** (< дрянь – ticălos, om de nimic, mizerabil, canalie). Afacerile lui Mârşăvilă par a fi făcute spre binele celor sărmani, dar aceasta este doar o aparenţă, în fond, construind pentru ei locuri mizere, în care nu investeşte deloc (se doarme pe scândură, cu buturugă sub cap în loc de pernă, e plin de ploşniţe şi de şobolani), el acumulează bani de pe urma bieţilor prichindei fără un acoperiş deasupra capului. Am considerat că personajul procedează, aşadar, *mârşav*, şi, în consecinţă, l-am numit *Mârşăvilă*.

2.1.2.6. Murdărescu – în rusă **Грязинг** (< грязный – murdar, jegos). Personajul este fabricant de săpun, efectul stilistic din textul-sursă se păstrează şi în traducere; prin adecvarea sufixului numelui acestuia la spaţiul limbii-ţintă (*-escu*),am încercat să asigurăm textului tradus firescul, *transparenţa*[6], unui text original.

2.1.2.7. Haţ (proprietarul hotelului Perla, loc de unde se va transmite sosirea lui Habarnam, prichindelul venit din Cosmos) este **Хапс** în rusă (< хапать – a apuca, a înhăţa); conotaţiile sunt evidente atât în original, cât şi în traducere.

2.1.2.8. Ca o concluzie la cele prezentate mai sus, putem afirma că traducerea numelor din limba rusă nu a fost una dificilă, nici prin prisma interpretării semantice în limba-sursă, nici din cea a redării semnificaţiei numelor în limba-ţintă.

[5] Termen preluat de la Irina Condrea, *Traducerea din perspectivă semiotică*, Chişinău, 2006, p. 196.

[6] În bibliografia de specialitate din domeniul traductologiei se vehiculează metafora *lentile transparente* / *lentile colorate*, primele dintre acestea fiind cele care asigură transparenţa textului tradus).

BDD-V115 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.224.30.118 (2024-04-25 07:19:00 UTC)

2.2. Oraşele lunare. Principalele oraşe de pe Lună au denumiri adesea transparente, foarte sugestive, relativ uşor de descifrat în textul-sursă: *Давилон, Грабенберг, Брехенвиль, Паноптикум, Сан-Комарик, Лос-Свинос, Лос-Кабанос, Лос-Паганос, Фантомас*.

La traducerea lui **Давилон** (*Davilon*) am ezitat între interpretarea denumirii ca o posibilă aluzie la *Вавилон* (*Vavilon*, în română *Babilon*) şi sensurile propriu şi figurat ale verbului rusesc **давить** – *a strivi, a zdrobi, a asupri, a oprima*. În cele din urmă, balanţa a înclinat în favoarea celei de-a doua opţiuni, **Давилон** devenind, în traducerea în limba română, **Zdrobilon** (principalul oraş de pe Lună, oraş în care va ajunge Habarnam), din seria sinonimică fiind ales cel pe care l-am considerat ca fiind mai transparent şi având o sonoritate mai mare. După cum se poate observa, în traducerea acestei denumiri se păstrează terminaţia din rusă (*-lon*), în acelaşi mod procedându-se şi în cazul oraşelor **Грабенберг** (*Grabenberg*) şi **Брехенвиль** (*Brehenvil*) – în română, **Hoţenberg** (aici locuia Caracatiţă, preşedintele Marelui Cartel) şi **Palavrenville** (oraş în care locuiau Avarus şi Calicus, milionari pe seama cărora se încingeau discuţii în contradictoriu legate de care dintre ei este mai... zgârcit). În numele ruseşti se pot decupa verbul **грабить** – *a jefui, a fura, a prăda*), respectiv substantivul **брехня** (*minciuni, scorniri, născociri, palavre, braşoave*).

Dacă pentru **Паноптикум** (*Panoptikum*) şi **Фантомас** (*Fantomas*) am preferat preluarea numelor din textul-sursă şi în textul-ţintă (**Panopticum**, **Fantomas**), la traducerea lui **Сан-Комарик** (*San-Komarik*) – devenit **San Parazito** –, am păstrat primul element, în cazul celui de-al doilea (diminutiv de la **комар** – *ţânţar*) încercând înlocuirea acestuia cu un element pe care l-am considerat sugestiv printr-o analogie de tipul „a suge sângele cuiva” / „a parazita pe cineva”.

Spre deosebire de Habarnam, care cade de pe Lună şi ajunge în principalul oraş din lumea sublunară, în Zrobilon, Gogoaşă (partenerul său în călătoria cu racheta) zboară pe deasupra unor oraşe aflate într-o zonă de litoral – **Лос-Свинос** (*Los-Svinos*), **Лос-Кабанос** (*Los-Kabanos*), **Лос-Паганос** (*Los-Paganos*). Ca şi în cazul denumirilor de care ne-am ocupat anterior, şi în cazul celor trei oraşe construite în mod identic (având în componenţă elementul *Los-*), înainte de a traduce denumirile oraşelor în limba română, sarcina traducătorului era aceea de a le decodifica semnificaţia în limba rusă: cunoscând faptul că autorul are în vedere anumite conotaţii (modelul capitalist fiind America), am considerat necesară nu doar recuperarea în traducere a transparenţei semnificaţiei numelui original, ci şi păstrarea elementului *Los-*. Astfel, **Лос-Свинос**, **Лос-Кабанос**, **Лос-Паганос** devin în română **Los-Porcos**, **Los-Hienos**, **Los-Peizanos**. În componenţa primelor două nume ruseşti pot fi identificate cu uşurinţă substantivele **свинья** (1. *porc*; 2. (fig.) *om josnic, fără scrupule*) şi **кабан** (1. *porc, porc mistreţ*; 2. *vier, porc*). Dup cum se poate observa, în cazul celei de-a doua denumiri am operat un transfer, apelând la un substantiv (*hienă*) din acelaşi câmp lexical (al animalelor sălbatice) şi care, prin sensul său figurat, trimite la acelaşi cod semiotic (*om ticălos, nemernic, mizerabil*). În privinţa celui de-al treilea oraş (Лос-Паганос), mărturisim atât confruntarea cu o situaţie de traducere mai puţin comodă decât cele de până acum, dar şi o oarecare nesiguranţă privind adecvarea denumirii propuse la publicul-ţintă al traducerii, dacă ne gândim la *Habarnam pe Lună* ca la o carte... pentru copii. Privind retrospectiv, interpretăm această opţiune de traducere prin prisma modului în care am rezonat (ca adult) cu varianta respectivă în momentul traducerii cărţii, şi aici putem aduce în discuţie faptul că *Habarnam pe Lună* este o carte deschisă spre dublă receptare, fiind destinată nu doar copiilor, ci şi adulţilor, caz în care denumirea pentru care am optat în traducere poate fi considerată ca justificată. Zarurile fiind (oricum) aruncate, nu ne rămâne decât să ne motivăm decizia traductivă (în spiritul a ceea ce ne-am propus în paginile acestui demers): întrucât am interpretat faptul că autorul însuşi a utilizat o etimologie străină (latinescul *paganos* – locuitor al satului care nu era creştinat –, am adoptat procedeul, apelând la franţuzescul *paysan* (ţăran) şi, făcând transferul printr-un cuvânt aparţinând

BDD-V115 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.224.30.118 (2024-04-25 07:19:00 UTC)

vorbirii curente – *peizan* –, l-am adaptat potrivit formei prezente în textul-sursă – *paganos* / *peizanos*).

2.3. Urbanonimele. Nu numai oraşele au denumiri meşteşugit alese, ci şi străzile acestora, adjectivele sau substantivele din componenţa lor având conotaţii clare ce trimit la coduri semantice, semiotice şi stilistice uşor de identificat: **Strada Răsucită**, **Intrarea Şerpilor** (adresa magazinului de „mărfuri de diferite calibre", pe al cărui proprietar, Şnapino, trebuia să-l caute Habarnam la ieşirea din închisoare); **Strada Mare a Câinilor** (aici se afla locuinţa lui Ploşniţă, personaj de care se leagă prima experienţă mai mult decât neplăcută a lui Habarnam pe Lună: la comanda lui Ploşniţă, Habarnam este hăituit de câinii acestuia, pentru că a luat un fruct dintr-un copac de pe proprietatea lui); **Strada Flenduraticilor** (pe această stradă era situat hotelul Perla, hotel ales de Şmek pentru a-l prezenta zdrobilonienilor pe Habarnam, prichindelul venit de pe o altă planetă); **Strada Holerei** (aici locuia doctorul Seringă, cel care se autopropune să-l consulte pe Habarnam în cadrul transmisiei televizate, prilej pe care nu-l ratează pentru a-şi face publică adresa); **Strada Fertingului** (pe această stradă se află clădirea în care se va amplasa biroul Societăţii Plantelor Gigantice); **Strada Mare a Cocioabelor**, **Strada Mică a Cocioabelor**, **Prima, A doua, A treia Intrare a Cocioabelor**, **Fundăturica Gunoiului** (locuri prin care se ajunge la hotelul „Fundăturica", de fapt, un azil de noapte pentru săraci).

În general, după cum se va vedea în cele de mai jos, denumirile ruseşti ale acestor străzi nu ridică mari probleme de traducere.

2.3.1. Strada Răsucită, **Intrarea Şerpilor** – **Кручёная улица**, **Змеиный переулок**: pentru adjectivul *кручёный – răsucit, împletit* – am preferat primul adjectiv oferit de dicţionar[7]; deşi pentru rusescul *переулок* dicţionarul dă sensul de *stradelă, ulicioară*, nu ne situăm în prezenţa unei sintagme dificil de tradus, fiind vorba de o *adresă* şi deci de un anume tip de *standardizare*, **Змеиный переулок** devenind, astfel, **Intrarea Şerpilor** (*змеиный – de şarpe*), cu trimitere clară la o lume perfidă, veninoasă.

2.3.2. În cazul denumirii **Strada Mare a Câinilor**, adjectivul posesiv din **Большая Собачья улица** este redat în română prin determinant substantival genitival: **Собачья – a Câinilor**.

2.3.3. Strada Flenduraticilor este traducerea denumirii **Улица Лоботрясов** ce are în componenţă forma de genitiv a substantivului cu formă populară *лоботряс – leneş, trîndav, pierde-vară*. Am optat pentru varianta *Strada Flenduraticilor*, deoarece pe această stradă se află hotelul Perla, loc unde a fost văzut pentru prima dată Habarnam şi care a devenit mai apoi zonă de mare interes: „În aceste zile oraşul Zdrobilon zumzăia mai ceva ca un roi de albine. Lumea se trezea dimineaţa şi citea ziarele ca să afle cât mai repede noutăţi despre Habarnam. Mulţi se duceau la hotelul Perla şi umblau prin faţa lui cu zilele, sperând că măcar îl vor zări pe prichindelul venit din adâncurile cosmosului" (p. 161).

2.3.4. Strada Holerei are în denumirea din rusă determinant adjectival – **Холерная улица** (sintactic, atributului substantival din română îi corespunde în limba rusă un atribut acordat).

2.3.5. Strada Fertingului este în rusă **Улица Фертинга**. Aici se cuvin făcute unele precizări: aşadar, după cum o spune şi titlul volumului, Habarnam ajunge pe Lună – un cu totul alt spaţiu, având realităţi specifice, absolut străine *pământeanului*. În aceste condiţii, ne puteam aştepta la apariţia *realiilor* (cuvinte ce denumesc realităţi concrete specifice unui anumit spaţiu), fapt care se şi întâmplă. Alături de realii social-politice de tipul *societate pe acţiuni, cartel* etc. (a căror echivalare semantică era uşor de făcut datorită metaforei pe care Nosov şi-a construit textul: luna = societatea capitalistă), apar şi aşa-

[7] A nu se înţelege totuşi faptul că formele prezente într-un articol de dicţionar nu suportă completări sau sinonimizări; dimpotrivă, adesea este nevoie să se recurgă la cuvinte pe care dicţionarul nu le conţine, simţul limbii fiind cel care conduce la găsirea celei mai potrivite variante pentru limba-ţintă.

BDD-V115 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.224.30.118 (2024-04-25 07:19:00 UTC)

numitele *realii etnografice*, fie că este vorba de moneda folosită în societatea prichindeilor lunatici (ceea ce ne interesează aici), fie că este vorba de ocupaţii ale locuitorilor respectivei societăţi lunatice. Astfel, apare cuvântul **фертинг** (moneda) şi apare şi **сантик** (subdiviziunea monedei), la a căror traducere am procedat diferit: în cazul lui **фертинг**, decizia traductivă a fost de a lăsa cuvântul în forma din textul original – **ferting**, în timp ce diminutivul **сантик** a fost tradus prin **centişor**. Formele cuvintelor din traducere respectă modul în care acestea apar în original: creaţie lingvistică preluată în formă netradusă, respectiv diminutiv redat prin forma diminutivată a subdiviziunii monetare (*cent – centişor*). Revenind, denumirea monedei apare în denumirea străzii devenită în română **Strada Fertingului**, după rusescul **Улица Фертинга**.

2.3.6. Strada Mare a Cocioabelor şi **Strada Mică a Cocioabelor** sunt traducerile pentru **Большая Трущобная улица** şi **Малая Трущобная улица**, cuvântul-cheie fiind adjectivul *трущобный* – 1. de fund de provincie. 2. de mahala, de cartier sărac. 3. de cocioabă. Am optat pentru utilizarea în traducere a substantivului *cocioabă* (în rusă – *трущоба*) care poate fi regăsit şi în continuare: **Первый, Второй и Третий Трущобные переулки** devin **Prima, A doua şi A treia Intrare a Cocioabelor**.

2.3.7. Fundăturica Gunoiului este în rusă **Мусорный тупичок** (adjectivul *мусорный – de gunoi* şi diminutivul de la *тупик – fundătură*). Diminutivul dă şi numele azilului de noapte unde va ajunge Habarnam împreună cu prichindelul Iedu, prietenul lui de pe noua planetă.

2.3.8. În afară de străzile de care ne-am ocupat până acum şi pe care fie sunt amplasate clădiri în care au loc acţiuni ale povestirii, fie eroii cărţii se află doar în trecere, în text se întâlnesc şi alte câteva denumiri, pe care le vom evidenţia în următoarea secvenţă: „Trotuarele asfaltate se terminaseră şi începură cele pavate cu piatră. Acestea erau pline de hârtoape şi de mormane de gunoi. Priveliştea îl deprima pe Habarnam. Unele denumiri ale străzilor îţi puteau trezi sentimente nu tocmai plăcute. Dacă în cartierele bogate ale oraşului întâlneai adesea denumiri precum **Strada Luminii**, **Strada Fericirii**, **Bulevardul Bucuriei**, aici întâlneai nume de străzi cum ar fi **Strada Sărăciei**, **Strada Întunecată**, **Strada Murdară**, **Strada Mlaştinii** sau **Strada Mucegaiului**." (p. 269). Deşi în cazul denumirilor **Светлая улица**, **Счастливая улица**, **Болотная (улица)**, **Гнилая (улица)** determinantul din rusă este adjectival, am preferat traducerea prin **Strada Luminii**, **Strada Fericirii** , **Strada Mlaştinii**, **Strada Mucegaiului** (şi nu – *Strada Luminoasă, Strada Fericită, Strada Mlăştinoasă, Strada Mucegăită*). La această modalitate de traducere am apelat în cazul denumirilor **Тёмная улица** şi **Грязная улица**, redate şi în română prin nume având component adjectival: **Strada Întunecată**, **Strada Murdară**. Pentru **бульвар Радости** şi **улица Бедности** am păstrat şi în română determinantul în forma cazului genitiv din textul rusesc: **Bulevardul Bucuriei**, **Strada Sărăciei**.

3. Pentru că am ales ca paginile de faţă să se constituie în dezvăluiri legate de „şantierul traducătorului", credem că este potrivit să facem o ultimă mărturisire: confruntarea cu textul străin a fost nu doar incitantă, ci şi neliniştitoare, însă cea mai mică urmă de nelinişte s-a risipit la gândul că, înainte de a vedea lumina tiparului, textul traducerii noastre a trecut prin filtrul corecturii Gabrielei Russo, reputată traducătoare din limba rusă, pe care o preţuiam şi o cunoşteam datorită traducerilor din Ludmila Uliţkaia (de traducerea celui de-al doilea volum din trilogia *Habarnam* având ştire abia când, încredinţându-ni-se traducerea celui de-al treilea, a fost nevoie de o familiarizare cu volumele de dinainte).

Şi, la final, este momentul să adăugăm că modificările şi sugestiile făcute de Gabriela Russo (pe care le-am acceptat necondiţionat, cu apreciere şi cu toată recunoştinţa) nu au făcut decât să sporească farmecul lecturii lui *Habarnam pe Lună*.

BDD-V115 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.224.30.118 (2024-04-25 07:19:00 UTC)

Bibliografie

Ballard, Michel, *Numele proprii în traducere*, Traducere integrală din limba franceză. Coordonare traducere, Cuvânt înainte la ediţia în limba română şi note de traducere: Georgiana Lungu-Badea, Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2011.

Ionescu, Tudor, *Ştiinţa şi/sau arta traducerii*, Cluj-Napoca, Limes, 2003.

Nida, Eugen A., *Traducerea sensurilor. Traducerea: posibilă şi imposibilă*, Studiu introductiv, interviu, traducere şi note de Rodica Dimitriu, Iaşi, Institutul European, 2004.

Ricœur, Paul, *Despre traducere*, Traducere şi studiu introductiv de Magda Jeanrenaud. Postfaţă de Domenico-Jervolino, Iaşi, Polirom, 2005.

BDD-V115 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.224.30.118 (2024-04-25 07:19:00 UTC)